

37. Микитенко В. В. Формування набору стратегій для розробки адаптивних технологій управління забезпеченням економічної безпеки / О. В. Гребенюк, В. В. Микитенко // Економіка промисловості (ІЕП НАНУ). – 2010. – № 4. – С. 72–87.
38. Галасюк В. В. Эффект «G-гиперболизма» или как сравнивать несравнимое : [текст] / В. В. Галасюк // Вісник Академії економічних наук України. – 2003. – № 1. – С. 123–132.
39. Галасюк В. В. Обережно – ідекси росту! Чи ще раз про ефект «G-гиперболизма» : [текст] / Галасюк В. В., Зімін О. П., Галасюк В. В. // Аудитор України. – 2005. – № 2. – С. 17–22.
40. Галасюк В. В. Проблемы теории принятия экономических решений : моногр. / В. В. Галасюк. – Днепропетровск : Новая идеология, 2002. – 304 с.
41. Микитенко В. В. Науково-методологічні засади кількісної оцінки та вибору варіантів нововведень : [текст] / В. В. Микитенко // Проблеми науки. – 2006. – № 9. – С. 2–9.
42. Микитенко В. В. Цілісно-орієнтоване моделювання управління забезпеченням і реалізацією природоохоронної політики в державі / В. В. Микитенко, Г. Г. Кузьменко // Агросвіт : наук.-практ. журнал. – К. : РВПС України НАН України. – № 18. – 2009. – С. 2–10.
43. Микитенко В. В. Моделі управління поведінкою виробничо-економічної системи для забезпечення індивідуальної надійності її функціонування / В. В. Микитенко, Г. Г. Кузьменко // Економічна кібернетика : міжнар. наук. журнал. – Донецьк : ДонНУ, 2009. – № 1–2 (55–56), 2009. – С. 43–54.
44. Микитенко В. В. Інтерпретація моделюючих рішень щодо визначення тривалості циклів модернізації виробництва з урахуванням його технічної підготовки / В. В. Микитенко // Економічна кібернетика : міжнар. наук. журнал. – Донецьк : ДонНУ, 2005. – № 5–6 (35–36). – С. 10–24.
45. Микитенко В. В. Науково-методологічні засади кількісної оцінки та вибору варіантів нововведень / В. В. Микитенко // Проблеми науки. – 2006. – № 9. – С. 2–9.
46. Микитенко В. В. Потенціал національної промисловості: цілі та механізми ефективного розвитку : моногр. / [Кінзерський Ю. В., Микитенко В. В., Якубовський М. М. та ін.]; за ред. к.е.н. Ю. В. Кінзерського ; НАН України; Ін-т екон. та прогнозів. – К., 2009. – 928 с.
47. Микитенко В. В. Верифікація варіативних прогнозів із перевіркою адекватності розроблених модельних вирішень за використання експериментального ряду агрегованих показників / В. В. Микитенко, Д. О. Микитенко // Нове в економічній кібернетці : зб. наук. статей ; за заг. ред. Ю. Г. Лисенко ; Донец. нац. ун-т // Моделі корпоративного менеджменту. – Донецьк : ДонНУ, 2008. – № 2. – С. 15–33.
48. Микитенко В. В. Макросистемна еволюція держави: українські виміри : [текст] / Б. М. Данилишин, В. В. Микитенко // Стратегія розвитку України: економіка, соціологія, право : наук. журнал. – Вып. 1–2 ; гол. ред. д.е.н., проф. О. П. Степанов. – К. : НАУ, 2008. – 812 с. – С. 22–54.
49. Барканов В. І. Економіко-статистичне моделювання основних детермінант процесу реалізації промислової продукції та прийняття оптимізаційних рішень : [текст] / В. І. Барканов, В. Ю. Припотьн // Матер. міжнар. конф. «Розвиток продуктивних сил України: від В. Вернадського до сьогодні», 20. 03. 2009, м. Київ – У 3-х ч. / РВПС України НАНУ. – К. : РВПС України НАНУ, 2009. – Ч. 3. – С. 339–341.

4.2. Стратегія інноваційного розвитку в контексті забезпечення економічної безпеки України

Інтеграція України у високотехнологічне конкурентне середовище зумовила потребу формування інноваційної моделі розвитку вітчизняної економіки. Визначена владою мета – вступ України в «двадцятку» провідних держав світу до 2020 р. – може бути досягнута тільки за умови створення в країні нової моделі інноваційної економіки. Тому на сучасному етапі необхідно підсилити вплив держави на формування інноваційної економіки, використовуючи при цьому не адміністративні механізми, а ринкові. Мається на увазі перетворення олігархічно-монопольної структури капіталу в державно-корпоративний, що поставить під державний контроль фінансові потоки, направивши їх на інновації, і таким чином сформує нову модель економіки.

Проголошена інноваційна модель економічного розвитку України передбачає реалізацію стратегії розвитку національної економіки, спрямованої на істотне підвищення її ефективності, зростання ВВП шляхом широкої цілеспрямованої діяльності щодо створення, освоєння у виробництві і просування на ринок технологічних і організаційно-управлінських інновацій.

Найважливішим завданням сучасної інноваційної стратегії є активізація інноваційної діяльності та створення цілісної системи її фінансового забезпечення, яка має ґрунтуватися на широкомасштабному залученні та максимально ефективному використанні фінансових ресурсів із різноманітними джерелами походження. Протягом останніх років вченими зроблено перші спроби вивчити причинно-наслідкові зв'язки між фінансами та інноваціями, досліджено структурні властивості та особливості інноваційного розвитку, обґрунтовано стратегію науково-технічного прогресу через динаміку технологічних змін, однак і сьогодні низка важливих проблем щодо активізації інноваційної діяльності та побудови системи її фінансового забезпечення потребують не лише детального аналізу та виявлення недоліків, а й фундаментальних досліджень у цій сфері, без яких буде важко забезпечити ефективність і високі темпи розвитку національної економіки.

Реалізація стратегії випереджаючого інноваційного розвитку може стати одним з основних інструментів структурної і технологічної трансформації та модернізації національної економіки, що забезпечить Україні стійке економічне зростання, високий рівень конкурентоспроможності національної економіки і дозволить зайняти гідне місце в світовій господарсько-економічній системі.

Потреба в інноваційній стратегії обумовлена низькими інноваційними характеристиками української економіки. Структурна перебудова економіки України на інноваційній основі поки що не відбувається. Не тільки криза, але і структурна деформація економіки призвели до того, що в даний час в найбільш критичному положенні знаходяться фундаментальні дослідження і розробки, науково-технічні і технологічні заділи, науково-конструкторській і виробничий склад фахівців, тобто інтелектуальний капітал, який забезпечує стабільне інноваційне лідерство і є основою технологічного розвитку країни загалом.

На даний час завдання полягає в тому, щоб досягти суттєвих темпів економічного зростання. Його вирішення цілком реальне, воно можливе лише на основі структурно-інноваційної моделі економічного зростання, інтенсивного технічного і технологічного оновлення виробництва.

Необхідне визначення тих галузей, в яких є сприятливі умови для пріоритетного розвитку. Базовим фундаментом цього процесу є технологічна складова інноваційного процесу. Стимулювання впровадження нових технологій є єдиною умовою пошуку та визначення шляху власного розвитку країни та забезпечення її конкурентоспроможності на світових ринках. Тому мають бути розроблені програми стимулювання зростання нового технологічного устрою. Разом із тим, незавершеність відтворювальних контурів нового устрою і значна невизначеність відповідних майбутніх технологічних траєкторій, зумовлює високі інвестиційні ризики. Для їх зменшення вкрай важливо виявляти конкретні пріоритетні напрями розвитку шостого технологічного устрою.

В процесі затвердження нового технологічного устрою швидко зростає капіталоемність його виробництва. Розвинути нову довгу хвилю техніко-економічного зростання відносно легко саме в ході її розгортання – при опорі на наукові заділи у відповідних технологіях. Але після вступу цього устрою до фази зрілості будуть потрібні колосальні інвестиції.

Нинішня глобальна структурна криза, пов'язана з початковою фазою заміщення п'ятого устрою шостим, знову відкриває для України можливість технологічного прориву. Каталізатором інноваційного прориву будуть технології, що становлять ядро нового шостого технологічного укладу: конвергентні технології, нано- біо-, інформаційно-комунікаційні технології, нові матеріали.

У розвитку науково-технологічного потенціалу України спостерігаються такі тенденції:

- зниження якісного рівня науково-технологічного потенціалу;
- реструктуризація галузевого складу національної економіки, орієнтація на сектори з низькою наукомісткістю, що призвели до різкого падіння попиту на наукову продукцію, проектно-дослідницькі роботи та інноваційну діяльність;
- домінування відомчої системи організації науки від макро- до мікро- рівнів;
- перешкоди для міжгалузевої наукової кооперації, створення і поширення технологій та інновацій;
- адміністративні принципи розподілу ресурсів у сфері науки на всіх рівнях;
- відомчий контроль інноваційних процесів у галузях, особливо на стадіях розроблення, які представлені специфічними формами інституцій (НДІ, КБ, проектний інститут, дослідне виробництво);
- більшість наукових організацій, незважаючи на підпорядкованість міністерствам, є самостійними;
- залишаються незмінними підвалини інституційної будови сфери науки – інституційні зміни, пов'язані зі створенням нових наукових організацій не спрямовані на зміцнення наукової бази підприємств та ВНЗ;
- заводська наука традиційно посідає незначне місце в інституційній структурі науки, що відбивається на інноваційній активності підприємств;
- підтримується дисбаланс стимулів між науковою та інноваційною діяльністю, особливо в частині пільгового оподаткування.

Тому однією з актуальних і складних проблем розвитку інноваційних процесів в Україні є формування ефективної інноваційної стратегії. Стратегія інноваційного розвитку припускає також повернення України в процеси економічної інтеграції на пострадянському просторі. Перспективним є нарощування повноцінної співпраці з країнами БРИГ (Бразилія, Росія, Індія, Китай), та іншими країнами, що швидко розвиваються, – Індонезія, Корея, Малайзія та ін.

Утвердження в Україні науково-технологічної моделі розвитку органічно впишеться в контекст сучасних макроекономічних перетворень, назрілих структурно-технологічних та інституціональних змін, актуальних проблем державного регулювання економічних та соціальних процесів. Все це перетворює проблему інноваційної стратегії розвитку України в надзвичайно актуальну проблему. Основу такої стратегії складає довгострокова інноваційна політика держави. Але обіграти чи, навіть, наздогнати розвинуті країни ми не зможемо, спираючись лише на техніку і технології. Очевидно, стратегічно необхідно орієнтуватися на той ресурс, який нині є пріоритетним для розвинутих країн і який забезпечує їм стабільний поступальний розвиток. І таким ресурсом є людина-творець – джерело інноваційного розвитку суспільства, яке потребує постійного інвестиційного вливання.

У зв'язку з переходом на інноваційно-інтелектуальну постіндустріальну стадію розвитку головним економічним ресурсом (чинником виробництва) національної економіки і її конкурентоспроможності стають знання і інтелект людини. Інтелект людини можна розглядати як сферу виробництва нових ідей – визначальний засіб виробництва нової постіндустріальної економіки. У економіці, в якій визначальним чинником і ресурсом розвитку інноваційного процесу стає інтелект, об'єктивно змінюється напрямком інноваційного розвитку. Він починає пов'язуватися насамперед із розвитком і вдосконаленням людини, його творчого потенціалу і світогляду, а не з модернізацією основного й оборотного капіталу. Для перетворення української економіки на інноваційно-інтелектуальну необхідно побудувати базис інноваційної культури і інноваційної ідеології, що спирається на сучасні

кадри. Зростаючий вплив на економічну динаміку науково-технологічних і інноваційних чинників досягається цілеспрямованим стратегічним переходом національної економіки до інтелектуально-інноваційного типу розвитку шляхом надання особливої уваги формуванню і ефективному використанню високотехнологічного комплексу країни. Отже, Україні потрібна стратегія розвитку, інноваційна політика держави, пріоритетом якої є інвестиції в інновації – інвестиції в людину, науку, техніку і технології.

Отримання нових знань і технологій, їх ефективне застосування в соціально-економічному розвитку у вирішальній мірі визначають роль і місце країни в світовій спільноті. Одним з основних шляхів руху до цієї мети є підвищення рівня управління знаннями в економіці, вдосконалення механізмів їх втілення в інновації. Конкретні способи досягнення поставленої мети обираються з сукупності альтернативних економічних методів, організаційних структур і інституційних можливостей. Саме тому пріоритетним завданням є вироблення стратегії національного інноваційного розвитку, яка дозволить максимально використовувати наявні інтелектуальні і матеріальні ресурси держави, створити струнку інноваційну систему і адаптувати її до складних процесів.

На думку більшості дослідників, «інноваційна економіка» є сукупністю галузей, що характеризуються значним внеском людського капіталу в порівнянні з матеріально-речовими елементами. Вона включає сектор професійної освіти, науки і високих технологій, інформаційно-комунікаційні ринки, виробництво інновацій, інтелектуальні послуги, зокрема консалтинг, аналітику, інформаційне посередництво, маркетингові послуги і так далі.

Людський капітал перетворюється на головний елемент активів, оскільки трудові ресурси на 75% пов'язані з виробництвом знань і обробкою інформації. Комунікаційна рухливість внутрішньоорганізаційних і міжфірмових взаємодій на основі гнучких контрактів з персоналом, постачальниками і споживачами, а також інноваційні продуктивні платформи, що вимагають взаємопов'язаних змін в обслуговуванні і збуті, стають основними чинниками розвитку постіндустріальної економіки.

Виникає запитання: чи спроможна наша держава розробити і реалізувати стратегію розвитку, основу якої становлять інвестиції в інновації? Вважаємо, що розробити таку стратегію наша держава спроможна, а реалізувати її дуже складно. Щоб подолати кризу, необхідні інноваційні підходи, інноваційні стратегії, інноваційні форми і методи управління, які будуть спонукати і владу, і самих громадян здійснювати інвестиції в людський капітал. Саме така інноваційна політика держави здатна забезпечити формування й реалізацію стратегії розвитку України.

Розглядаючи досвід розвинувтих країн світу, можна зробити висновок про те, що динаміка інноваційного розвитку країни свідчить про загальний стан результативності економічного розвитку на макрорівні. Модель інноваційного розвитку є головним фактором, який виводить країну на передові рубежі наукового та соціально-економічного прогресу. У такій моделі роль основного джерела економічного зростання відіграють наукові досягнення і їх технологічне втілення, які дають змогу підвищити конкурентоспроможність економіки, гарантувати її економічну безпеку, гідне місце на міжнародних ринках, стабільні темпи економічного зростання. Водночас інноваційна модель розвитку може розглядатися як інструмент формування основ інформаційного суспільства в Україні. Головною метою економіки такого суспільства є використання новітніх досягнень та інформаційно-комунікаційних технологій для створення технологічних інновацій, конвертації їх у нові товари і послуги.

На відміну від розвинених країн, які до 85–90% приросту ВВП забезпечують за допомогою виробництва і експорту наукоємної продукції, Україна поки що розвивається без істотного використання результатів наукових досягнень. Частка вітчизняної наукоємної продукції становить близько 0,1% на світовому ринку високотехнологічної продукції, який оцінюється в 2,5–3,0 трлн. дол. США.

Зберігаються суперечності щодо оцінки ролі фундаментальної науки в інноваційних процесах. З одного боку, очевидно, що без фундаментальних відкриттів не може бути і досягнень прикладного характеру. З іншого – затверділо зневажливе відношення до фундаментальної науки; це відношення виявляється в тому, що всупереч закону на науку фактично виділяється 1% бюджетних витрат, а це прирікає її на жалюгідне існування.

Наука в цілому повинна мати в своєму розпорядженні істотну частину національного доходу (не менш 7–8% витрат бюджету), з цієї частини 20–25% слід виділяти для підтримки і розвитку фундаментальної науки. Прикладна (галузева) наука повинна більшою мірою використовувати позабюджетне фінансування. Науковці і колективи, що безпосередньо беруть участь в інноваційних процесах, повинні отримувати додаткову винагороду із засобів, що інвестуються на розробку інновацій і з інноваційного прибутку.

Українська наука відстає в реалізації результатів, в рівнях технологічного розвитку, в ефективності державної наукової і інноваційної політики не тільки від розвинених країн, але і від тих, що розвиваються. Інноваційна діяльність, що заснована на реалізації масштабних науково-технічних проєктів, не стала і пріоритетом розвитку підприємств. Великі компанії порівняно недавно приступили до формування інноваційних стратегій, лише одиниці при цьому позиціонуються як стратегічні новатори.

Зарубіжні компанії розвивають науку і технологію в окремих галузях і виробництвах. Загальний розвиток національних науково-технічних комплексів завжди залишається предметом турботи самої країни, її влади і підприємств. Саме від їх синергетичного ефекту у сфері управління результативністю корпоративних досліджень і розробок залежать темпи формування інноваційної моделі економіки в Україні.

На сьогодні перед Україною постають альтернативні стратегічні завдання щодо можливої швидкості скористатися своїми науковими здобутками: 1) мобілізувати наявні технології масового споживання і відкрити повноцінний внутрішній ринок; 2) забезпечити впровадження проривних технологій і відвоювати втрачені зовнішні ринки наукомісткої продукції. При цьому залишитися на зовнішніх ринках із традиційною продукцією низьких переліків буде важко: енергомісткість, технологічна відсталість (в Україні знос основних засобів у промисловості понад 51%). Із врахуванням обмеженості державних бюджетів і ресурсів у цілому, виникає дилема встановлення пріоритетів.

Основою стратегії України в галузі науки і технологій має стати необхідність переорієнтувати діючі цільові програми наукових досліджень та експертних розробок на забезпечення пріоритетних напрямів розвитку науки, технологій і техніки з врахуванням номенклатури першочергових важливих основних проєктів державного значення.

В Україні однією з проблем, яка гальмує трансфер технологій і зростання інноваційного розвитку, є низький попит на НДДКР з боку промисловості. Кооперація освітньої науки з промисловістю повинна здійснюватися за допомогою розвитку університетських інноваційних центрів, центрів трансферу технологій, агентств технологічного, брокерського, регіональних центрів нових технологій і інших форм інноваційної інфраструктури.

Вузкість інноваційного ринку обумовлена не стільки невеликим фізичним обсягом попиту на нові продукти на споживчому ринку, як це часто буває в європейських країнах, скільки технологічною відсталістю й низьким переділом підприємств, набагато вагомішим фактором є просте відновлення фондів і технологій. Низький попит на інноваційні продукти й технології з боку національних компаній ускладнює розвиток технологічного сектора національної економіки. Втім, досвід трансформації національної інноваційної системи (НІС) малих європейських країн свідчить, що можливим є інтенсивний розвиток інноваційного сектору в умовах обмежень попиту усередині країни: тиск глобальних технологічних зрушень і вузькість ринку інновацій у цих країнах викликали динамічне технологічне зростання.

Ефективна політика економічного зростання вимагає застосування методології технологічного прогнозування, орієнтованої на пошук нових можливостей господарської розвитку на основі активізації наявних і створення нових конкурентних переваг економіки. Зокрема, макrorівневий підхід передбачає виявлення технологічних напрямів, найбільш значимих в контексті макроекономічного розвитку – забезпечення розширення експорту найважливіших товарних груп, підвищення ефективності господарської діяльності. При цьому алгоритм розробки технологічного прогнозу та економічної стратегії на середньострокову перспективу повинен включати: 1) аналіз наявних можливостей подолання відставання галузевого розвитку промисловості на основі впровадження нових технологій, поліпшення організації виробництва і підвищення ефективності ресурсів; 2) аналіз обмежень і загроз економічному розвитку в цілому та розвитку промисловості зокрема; 3) постановку завдань промислової політики для реалізації потенційних можливостей і усунення виявлених обмежень; 4) розроблення конкретних заходів, необхідних для розв'язання поставлених завдань промислової політики.

Серед завдань технологічного прогнозування можна зазначити такі: встановлення перспективних технологічних напрямів, що могли б бути покладені в основу науково-технічної та промислово-інноваційної стратегії розвитку України; оцінка соціально-економічного ефекту нових технологій і його відображення в стратегічних документах; оцінка інноваційно-технологічних можливостей вибраних напрямів для підвищення конкурентоспроможності українських промислових підприємств на світовому і українських ринках та формування галузевих стратегій; створення інтерактивного механізму забезпечення органів державного управління, а також ключових суб'єктів ринку аналітичними висновками щодо тенденцій, закономірностей і потенційних можливостей у сфері інноваційно-технологічного розвитку. Такий прогноз потрібно розробляти як систематично здійснювану процедуру, вбудовану в систему державного управління соціально-економічними процесами, яка обов'язково передбачає проведення оцінки розподілу ризиків за різними сегментами економіки та суспільства порівняно із розподілом можливих вигод.

Подальші перетворення в державі мають ґрунтуватися на логіці інноваційних реформ, які дадуть змогу не лише обрати більш ефективну методологію державної політики, а й забезпечити принципово нові підходи до стратегічного моделювання інноваційного розвитку України.

Практика трансформаційних перетворень свідчить про те, що в Україні відбувається впровадження в економіку методів та структур, скопійованих у розвинувтих ринкових системах. Незважаючи на великі втрати, Україні вдалося в деяких галузях, таких як літакобудування, ракетно-космічна та інші, зберегти ядро науково-технічного і технологічного потенціалу, спроможного в разі його ефективного використання реалізувати поставлені завдання. Водночас немає умов для перетворення вже існуючих науково-технічних досягнень в об'єкти економічних відносин. Тому об'єднання ланок «наука» і «виробництво» – головне завдання інноваційної діяльності. Перехід економіки на інноваційний шлях розвитку не відбудеться без справжньої інтеграції науки і виробництва.

Інституційні перетворення у виробничо-технологічній і науково-технічних сферах, а також комплекс фінансових, економічних і організаційних заходів дозволять створити за підтримки держави шлісну, ефективну функціонуючу інноваційну систему, істотно збільшити число інноваційно-активних підприємств, забезпечити інноваційний розвиток структури промислового виробництва. Виходячи з цього, інновації стають стратегічним ресурсом економічного розвитку підприємства. Така стратегія передбачає активне використання науково-технічного потенціалу, впровадження у виробництво результатів науково-технічної інноваційної діяльності.

Науково-технічна та інноваційна діяльність розрізняються за пріоритетними напрямками і способами їх реалізації. Якщо в науково-технічній діяльності головним завданням є створення науково-технічних заділів на перспективу, зокрема довгострокову, то завдання інноваційної – використовувати напрацьований масив знань і технологій в короткостроковому періоді.

Для розвитку науково-технічного та інноваційного потенціалу, оновлення основних виробничих фондів, активізації інноваційної діяльності необхідно вирішити в майбутній період ряд завдань, а саме: забезпечити технологічне оновлення виробництва і інноваційність розвитку; сприяти відкритості меж для переміщення чинників виробництва і вбудовування в регіональні відтворювальні процеси елементів іноземного капіталу.

Необхідно організувати всі процеси так, щоб вони максимально сприяли реалізації інноваційної стратегії. Усвідомлення важливості інноваційного шляху розвитку стане надалі домінуючим принципом господарської стратегії держави. Крім того, необхідна відповідність організаційної структури управління обраній інноваційній стратегії.

Постулати інноваційної стратегії передбачають формування ключових проблем, спрямованих на підтримку інноваційних процесів. Вирішення задачі переходу до інноваційного розвитку припускає використання ряду інструментів: регулювання імпорту нового устаткування і технологій; регулювання процесів формування спільних підприємств; освоєння нових методів організації виробництва в результаті конкуренції на світовому ринку; інтенсифікація взаємодії із зарубіжними фахівцями: навчання і стажування за кордоном, сумісні дослідження; політика прямої державної підтримки науково-технічних запозичень.

Для досягнення високого рівня інноваційної активності недостатньо перерахованих інструментів. Тут особлива роль належить фундаментальній науці, інфраструктурі передачі ідей від науки до практики. У інформаційне століття, що характеризується високим ступенем невизначеності, стрімкими змінами на ринку, виникають нові вимоги. Сьогодні важливі не стільки ресурси, скільки здатності керівництва швидко адаптувати наявні ресурси, а також розвивати і створювати нові.

Задля активізації інноваційної діяльності в рамках стратегії її розвитку особливе значення слід приділяти програмам технологічного розвитку, які мають бути спрямовані на виявлення «провідних ланок» або «точок економічного зростання» і орієнтовані на технологічний розвиток тих виробництв, що здатні дати максимальний ефект. Посилення конкурентних позицій вітчизняних високотехнологічних виробництв за рахунок поліпшення споживчих властивостей продукції, розширення її асортименту і зниження витрат виробництва повинно забезпечуватися достатньо вагомою інноваційною складовою програм технологічного розвитку.

Необхідно відзначити, що наявні показники інноваційної діяльності промислових підприємств України хоча і не відображають інноваційні процеси в цілому, проте є показовими для характеристики стану інноваційної активності, яка знижується в кількісному вимірі, має обмежену географію. Занепад підприємств реального сектора економіки зумовлює скорочення замовлень на НДДКР. Багато підприємств не працюють або виконують незвичайно малий обсяг робіт у порівнянні зі своєю потужністю через неконкурентоспроможність продукції, зумовлену технологічним відставанням виробництва. Підприємства потребують інвестиційних коштів на модернізацію, технічну перебудову виробництва, поліпшення асортименту продукції і науковий супровід.

Подолання нинішнього стану ігнорування інновацій більшістю підприємств реального сектора можливе за умови змінення фінансів промислових підприємств. Як і в попередні роки, основним джерелом фінансування витрат на інновації були власні засоби підприємств. Головні проблеми державної наукової і інноваційної політики України – неясність, нездатність сформулювати і реалізувати наукові і інноваційні пріоритети.

Необхідно відзначити нерівномірність розвитку інноваційних процесів в промисловості України. Так, частка підприємств, здатних до впровадження інноваційних технологій, скоротилася з 22,9% в 1995 р. до 13% в 2008 р., тобто в 1,8 разу. Тільки у 2008 р. в порівнянні з 2007 р. інноваційна спроможність промислових підприємств країни знизилася майже в 1,1 разу. До цього слід додати низьку питому вагу реалізованої інноваційної продукції в обсязі промислового виробництва. Цей показник за період з 2000 по 2008 рр. мав тенденцію до зниження. Питома вага підприємств, що впроваджують інновації протягом 2008–2009 рр., майже не змінилася і залишається вкрай низькою: 10,8% – у 2008 р. та 10,7% – у 2009 р. [1]

Звертає на себе увагу нестабільність в науковому забезпеченні промислового розвитку з тенденцією до зменшення кількості робіт із створення нових видів виробів, технологій і матеріалів, а також тенденція впровадження науково-технічних розробок, які безпосередньо пов'язані з інноваційною продукцією і технологією, що зменшується. На низькому рівні залишається інноваційна активність підприємств. Майже не розвивається ринок інноваційної продукції.

Що стосується основних напрямів інноваційної діяльності, то близько 78% підприємств, які займалися інноваційною діяльністю, упроваджували нову продукцію, і лише 19,3% упроваджували нову техніку. Це підтверджує переважно екстенсивний характер інноваційних процесів, який свідчить про те, що інноваційна продукція упроваджується переважно шляхом використання наявного устаткування і наявних технологій. А як відомо, екстенсивний тип розвитку не може забезпечити конкурентоспроможність країни. Тому справжньою відповіддю на світогосподарські загрози є підвищення конкурентоспроможності національної економіки на підставі освоєння інноваційної моделі розвитку. Опрацьовані в ній механізми реалізації завдань інноваційного розвитку, пріоритетні напрями промислової політики при системному впровадженні в практику господарювання дійсно сприятимуть консолідації різних верств населення з метою відродження вітчизняної економіки.

Основними причинами прояву несприятливих тенденцій в інноваційній діяльності країни стала одночасна дія цілого комплексу чинників. Серед них, найбільш важливими є відлив фінансового ринку і інвестиційних потоків від реального сектора економіки; здійснення широкомасштабної приватизації, що супроводжувалася майже повним скороченням державної участі в капітальних вкладеннях підприємств; різке зниження можливостей державної підтримки сфери досліджень і розробок, і, нарешті, безпосередньо найнижча конкурентоспроможність вітчизняних підприємств, що опинилися витисненими з внутрішнього ринку високотехнологічної продукції і послуг.

Слід відмітити, що суспільством усвідомлена роль та значення інноваційних чинників для забезпечення соціально-економічного зростання. Проте темпи розбудови сучасного формату інноваційної сфери сьогодні можна визначити як значно низькі. Це обумовлюється недостатнім для ефективного розвитку інноваційної діяльності фінансуванням. За даними статистичних спостережень, в останні роки сформувалася негативна тенденція до скорочення реальних обсягів фінансування науково-технологічної сфери.

В Україні прослідковується тенденція до скорочення інтенсивності наукової і науково-технічної активності в той час, як високий рівень фінансування НДДКР та інновацій у високотехнологічних галузях економіки розвинутих країн та окремих країн, що розвиваються, стає визначальним чинником зростання світового ринку високотехнологічної продукції та послуг. Так, у 2007 р. витрати на НДДКР у країнах ОБСР досягли 817,77 млрд дол. США (за паритетом

купівельної спроможності), або 2,2% до ВВП цих країн. Показники питомої ваги підприємств, що впроваджували інновації залишаються в Україні рекордно низькими: у 2005 р. – 8,2%, що нижче порогового значення (25%), і набагато нижче від аналогічного показника розвинутих країн (70–80%). Для порівняння зазначимо, що серед країн Європейського Союзу мінімальні показники інноваційної активності мають Португалія – 26% і Греція – 29%, але вони двічі вищі, ніж в Україні. А порівняно з країнами-лідерами, такими, як Нідерланди (62%), Австрія (67%), Німеччина (69%), Данія (71%) і Ірландія (74%), розрив становить три – чотири рази. [2 С. 125]

Викликає занепокоєння невергельність питань, пов'язаних з реалізацією Закону України «Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій», що призводить до неконтрольованого передавання технологій за кордон, що загрожує безпеці країни. Ситуація з передаванням нових технологій весь час ускладнюється. Результати досліджень за станом на 2007 р. становлять у середньому 13,6% (764 технології) від загальної питомої ваги отриманих технологій. Цей показник – вкрай низький для країни, яка декларує інноваційно-інвестиційний шлях розвитку та перехід до 5-го і 6-го технологічних укладів за умови створення відповідної інфраструктури національної інноваційної системи.

Слід констатувати, що нині в Україні відсутній дієвий механізм впровадження завершених науково-технічних розробок і технологій у промислове виробництво виконуваних за бюджетні кошти. Тому у привабливішому економічному становищі опинилися виробництва нижчих технологічних укладів, які характеризуються капіталомісткістю, екологічною небезпечністю та низьким рівнем розроблення і впровадження інновацій.

Збільшення інноваційної активності промислових підприємств у найближчій перспективі стримуватиметься відсутністю платоспроможного попиту на інноваційну продукцію. Це обумовлено недостатніми темпами становлення сучасного масштабного ринку інноваційної продукції в Україні, а також неспроможністю більшості вітчизняних товаровиробників виступати рівноправними партнерами на міжнародному ринку інноваційних товарів та послуг. Справляє значний негативний вплив на інноваційну активність вітчизняних підприємств і низька інноваційна культура споживачів, зумовлена передовсім відсутністю коштів для закупівлі високотехнологічних споживчих товарів і послуг.

Інвестиційні ресурси України виснажені і не забезпечують ефективного розширеного відтворення. Тому що найближчим часом, очевидно, підприємства не зможуть вкладати ресурси в розробку та впровадження інновацій до того часу, поки не вирішать власних інвестиційних проблем. Зношеність основних фондів у галузях обробної промисловості в середньому сягає 59,2%; підприємства використовують вкрай застарілу матеріально-технічну базу, більшість обігових коштів спрямовуються не на оновлення обладнання, а на його ремонт і підтримання хоча б мінімальної здатності створювати нову вартість. Тож не варто сподіватися на те, що вітчизняні підприємства будуть здатні здійснювати високопродуктивну інноваційну діяльність у найближчі роки.

Сукупна питома вага видів діяльності, що належать до високотехнологічних і середньотехнологічних, менша ніж 13%. Перспективи розширення цих видів діяльності залежать від обсягів інвестування їхнього розвитку. Вкладення менш ніж 5% від інвестиційних ресурсів економіки не відповідає не тільки їхній ролі в економіці, а й потребам простого відтворення виробничого потенціалу. В Україні спостерігається дуже низька частка продукції галузей, які відносяться до високих технологій – усього 4,6%. Це свідчить про дуже низький власний інноваційний потенціал нашої країни. Користуючись високотехнологічною продукцією, наша країна не створила власної виробничої бази для адекватного збільшення випуску конкурентоспроможної прогресивної продукції. Слід зазначити, що більшість видів економічної діяльності сектора виробництва високотехнологічних послуг продемонстрували падіння інвестиційної активності у 2008 р. Негативним фактором, що стримує інноваційний розвиток української економіки є те що у високотехнологічному секторі української промисловості зберігаються стійкі диспропорції, які істотно обмежують перспективи її зростання в довгостроковому періоді, формують значні ризики та обмеження для зміцнення конкурентоспроможності національної економіки України.

Позначені вище негативні фактори та проблеми обумовлюють відсутність ефективного механізму управління інноваційною діяльністю. Звідси актуалізується завдання визначення стратегічно значущих для держави галузей і технологій, оскільки саме вони будуть генераторами конкурентоспроможності країни.

Досвід розвинутих країн свідчить, що здійснення високотехнологічного прориву і формування інноваційної економіки мають передбачати такі складові:

- активну та всебічну підтримку державою, спеціальними та регіональними органами влади новостворених інноваційно-орієнтованих структур та їх потенційних утворювачів;
- розроблення альтернативи відливу висококваліфікованих фахівців з країни;
- заохочення прямого співробітництва з закордонними науково-дослідними установами;
- залучення іноземних інвестицій для стимулювання розвитку сфери надризикованого венчурного бізнесу;
- сприяння активному розвитку і функціонуванню малого інноваційного бізнесу, мобільного, більшою мірою спроможного до оперативного розроблення й впровадження нововведень у виробництво;
- створення умов сполучення елементів інноваційної інфраструктури та великих наукових і освітніх центрів;
- сприяння залученню внутрішніх та іноземних інвестицій до науково-технічної сфери шляхом створення сприятливого податкового клімату;
- створення ринкових механізмів, що роблять розвиток науки і впровадження її досягнень економічно вигідними, оскільки інноваційні тенденції не можуть бути сформовані лише централізованим рішенням.

Однак виключно тільки ринкових механізмів недостатньо для активізації інноваційної діяльності. Необхідна цілеспрямована регулююча функція держави у сфері НДДКР, її відповідальність за загальну стратегію технологічного розвитку, за підтримку наукоємких технологій і фундаментальних досліджень.

Активна державна політика щодо здійснення інноваційного прориву, насамперед у напрямі стимулювання інвестицій у високотехнологічні виробництва повинна здійснювати шляхом нормативно-правового забезпечення інвестиційної діяльності; створення сприятливого інституційного середовища, у тому числі формування та всебічної підтримки складових інноваційної системи; розроблення та впровадження механізмів сприяючого фінансування і кредитування елементів інноваційної інфраструктури, в тому числі шляхом компенсації банківського відсотка учасникам технопарків за інноваційними проектами, що пройшли відповідну державну експертну комісію; часткової участі держави в прямому фінансуванні проектів технопарків за умови залучення приватного капіталу, прямої участі держави у створенні венчурних фондів з метою стимулювання розвитку венчурного бізнесу та створення умов для інвестування малих наукоємних підприємств; створення державної кредитної установи, для надавання пільгових кредитів підприємствам та окремим, розробникам, які впроваджують інноваційні розробки та ін.

При цьому головним напрямом технологічної реструктуризації галузей промисловості має бути створення сучасного збалансованого комплексу галузей з потужним корпоративно-коопераційним базисом, що може забезпечити тісну кооперацію вітчизняних суб'єктів господарювання та вигідне інтегрування у світову економіку. Активізувати процес інвестування та реалізації інноваційних проектів має сучасний механізм надання пільг промисловим підприємствам.

Вітчизняна економіка не має нішого вибору щодо моделі динамічного економічного розвитку, ніж мобілізація всіх можливостей для досягнення ефективного приєднання до технологічної траєкторії провідних країн. Перш за все, слід запровадити нові підходи до об'єктивної економічної оцінки технологічного розвитку української економіки в контексті світової еволюції технологічних укладів.

Реалізація вищезазначених напрямів розвитку інноваційної діяльності ускладнюється сучасною кризою управління у вітчизняній економіці, яка виявляється не тільки в недостатньому фінансуванні науки з державного бюджету, а й у падінні платоспроможного попиту на науково-технічну продукцію з боку самого підприємницького сектору, в погіршенні якісних характеристик наукових кадрів і стану матеріально-технічної бази досліджень.

Науково-інноваційна діяльність має бути спрямована на винахідництво, створення принципово нових видів продукції і технологій, оскільки саме радикальні інновації мають високий потенціал ринкового проникнення, забезпечують додатковий прибуток і сприяють становленню нової технологічної парадигми розвитку.

Вчені, які досліджують інноваційні процеси, вважають, що чинниками недостатнього розвитку інноваційної діяльності є такі: недосконалість законодавства в сфері стимулювання державою науково-технологічної і інноваційної діяльності; відсутність відповідної інноваційної інфраструктури, яка б суміщала ланки «освіта» – «наука» – «виробництво»; відсутність механізмів комерціалізації результатів завершених науково-технічних розробок і передачі їх у виробництво; високий економічний ризик залучення інвестицій до сфери високотехнологічного виробництва.

Такий перелік чинників гальмування інноваційної діяльності можна значно доповнити. Зокрема, таким важливим чинником, як загальний бюджетно-податковий чинник, який в нашій країні, з одного боку, не залишає підприємствам достатньої кількості засобів для інноваційного розвитку, а з іншого боку, не забезпечує наповнення бюджету країни для фінансування інноваційної діяльності.

Загальновідомо, що інвестиції є найважливішим засобом забезпечення прогресивних структурних зрушень в економіці, поліпшення якісних показників діяльності як на мікро-, та і на макрорівні. Чим масштабніші обсяги інвестицій і вища ефективність їх використання, тим швидше відбувається відтворювальний процес, здійснюються позитивні ринкові перетворення, науково-технічна та інноваційна сфера отримує необхідний ресурс і належним чином виконує роль джерела економічного зростання. У протилежному випадку надто складно подолати ряд проблем інвестиційної сфери, які існують в Україні і без вирішення яких неможливо забезпечити стратегію інноваційного прориву і модернізацію національної економіки. Як констатує Програма економічних реформ на 2010–2014 рр. «Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава», ключові проблеми інвестиційно-інноваційної сфери полягають в тому, що: темпи розвитку її структура цієї сфери не відповідають попиту на передові технології з боку економіки; пропонувані наукові результати світового рівня не знаходять застосування в економіці через низьку сприйнятливості підприємницького сектору до інновацій; в інноваційній сфері триває втрата кадрів і скорочення матеріально-технічних засобів [3, с. 47]

Слід зазначити, що державні кошти коливуються в обсязі 10% інвестицій в основний капітал, найбільшу питому вагу становлять власні кошти національних підприємств (55–60%) та зростаючі кредити банків (17%). На жаль, Програма економічних реформ на 2010–2014 рр. в Україні, запропонована Комітетом з економічних реформ у травні-червні 2010 р., констатує постійне скорочення фінансування науково-технічної та інноваційної сфери. Загальний обсяг видатків на дослідження й розроблення у ВВП (наукоємність ВВП) протягом 2000–2009 рр. в Україні зменшився з 1,16 до 0,95% (у т. ч. з держбюджету 0,41%). Водночас у ЄС показник наукоємності ВВП у середньому становить 1,9%, у Фінляндії й Швеції – 3,7%, США і Німеччині – 2,7% [3, с. 47]. Додамо, що близько 80% українських промислових підприємств зовсім не займаються інноваційною діяльністю.

Таким чином, процеси реформування, які плануються державою у сфері інвестиційного розвитку, мають на меті активізацію інноваційних процесів, підвищення їх ефективності, і на цій основі формування нової моделі економічного зростання, яка б враховувала загальносвітові тенденції і трансформації. Тому важливим є визначення особливостей глобалізації в галузі інвестицій, а також шляхів переходу до нової моделі економічного зростання України на умовах розвитку науково-технічної та інноваційної сфери в контексті впливів і викликів інвестиційної глобалізації.

Інноваційний розвиток вимагає притоку значних інвестицій. Світовий досвід показує, що для стабільного економічного зростання країни річні інвестиційні ресурси мають бути на рівні 19–25% від ВВП. Низький рівень

інвестування економіки держави призвів до фізичного і морального зносу обладнання у промисловості та його некомпенсованого вибуття, що стало однією з причин падіння рівня промислового виробництва. Ланцюговою реакцією таких подій стало практичне припинення інвестиційної та інноваційної діяльності. Нестійка економічна ситуація, непередбачувані і часто суперечливі закони щодо діяльності іноземних інвесторів зробили непривабливим і ризикованим інвестування в українську економіку.

Відповідно інвестиції та інновації повинні спрямовуватися, по-перше, на гармонізацію технологічної і по-друге, – на гармонізацію галузевої структури виробництва. Розпочинати вихід з економічної кризи необхідно саме з гармонізації технологічної структури, тобто вирівнювання якісних рівнів розвитку галузей, що спричинить зміну галузевої структури. Тим більше, що вона й так дуже змінилася у 1990-і рр. в умовах нерівномірного спаду виробництва у різних галузях. Виходячи з цієї концепції необхідно визначити науково-технічні та інвестиційні пріоритети в галузях економіки України.

Зміни технологічного укладу та організаційної структури виробництва – фундаментальна основа всіх економічних реформ. Вона повинна відповідати не тільки сучасному стану економічного потенціалу України як самостійної держави, скільки перспективним можливостям створення вільної економіки, яка повинна бути ефективною, гнучкою, здатною до реагування на динамічні зміни умов ринку і орієнтованою на задоволення потреб споживачів. Необхідна переорієнтація розвитку економіки України з екологічно шкідливих сировинних та оборонних галузей на цивільні наукоємні галузі та галузі, які забезпечують споживчий попит і інвестиційну безпеку. Під інвестиційною безпекою слід розуміти такий рівень інвестування реального сектора економіки держави за рахунок всіх джерел, який би задовольняв поточні потреби економіки в капітальних вкладеннях. Як свідчить досвід країн з перехідною економікою, спільною проблемою для них є нестача власних коштів у підприємств, зниження частки довгострокових кредитів, високі процентні ставки по кредитах, зменшення централізованих капіталовкладень тощо.

Заходи щодо підвищення рівня інвестиційної безпеки повинні забезпечувати спроможність здійснювати виробничі нагромадження і капітальні вкладення на рівні, що забезпечує необхідні темпи розширеного відтворення, реструктуризацію і технологічне переозброєння економіки. Інвестиційна безпека України повинна передбачати також дотримання оптимального співвідношення національних та іноземних інвестицій.

Інноваційні процеси залежать від інвестицій в основний капітал. В свою чергу, формування інноваційної системи неможливе без активної участі держави через відповідну фінансову політику яка поєднує в собі дії та заходи в межах притаманних їй функцій та повноважень у сфері фінансів що має давати стає фінансове забезпечення. На жаль, держава ніколи не достатньо фінансує НДДКР і не проводить активної інноваційної політики. Починаючи з 2000 р., в Україні жодного бюджетного року не була виконано, визначена статтею 34 Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність» норма щодо забезпечення державою бюджетного фінансування наукової та науково-технічної діяльності у розмірі не менше 1,7% ВВП. Фактично, щорічний розмір бюджетних видатків на науку становив 0,3–0,5% ВВП, а сумарно – з усіх джерел – 1,2–0,89% [4], в той час як економічна функція науки починається з обсягів фінансування більших від 0,9% ВВП. В країнах ЄС прийнятою нормою фінансування науки є 3% ВВП.

Для створення сприятливого інноваційного клімату та стимулювання інвестиційної діяльності держава може діяти у двох найбільш поширених напрямках: надавати достатнє фінансування інноваційних процесів із бюджету та створювати ефективний механізм податкових стимулів. Фірми, які перші освоюють ефективні інвестиції, отримують суттєві переваги перед конкурентами. Тому, розглядаючи питання, які стосуються інвестицій, потрібно чітко бумовити, що інвестиції повинні мати інноваційний характер. Вони повинні здійснюватись з метою впровадження досягнень науки і техніки у виробництво і соціальний розвиток.

Значною мірою повинна змінитись державна політика щодо інноваційних процесів. Вона повинна бути спрямована насамперед на створення відповідного економічного клімату, який буде сприяти інноваційній направленості інвестиційних процесів. Це доволі складна проблема, яка буде включати і підготовку відповідних кадрів, сприяння орієнтації науки на практичне застосування результатів наукової діяльності; розробку відповідних державних програм, які будуть сприяти впровадженню інновацій. Державні замовлення повинні надаватись лише в тому випадку, коли результати їх – інноваційні продукти.

Підвищення конкурентоспроможності, інноваційно-інвестиційної привабливості держави загалом можливе шляхом впровадження інновацій. В Україні існує велика кількість ідей втілення технологічних розробок в процес соціально-економічного відтворення. За допомогою інновацій в цій сфері можливо вирішити проблему переходу від етапу розробки конкурентоспроможних ідей до етапу їх впровадження.

Важливу роль у реалізації цих ідей відіграють інноваційно-технологічні центри (ІТЦ) – принципово нові суб'єкти української економіки. На даний час ці структури можуть розглядатися як базові суб'єкти інноваційної мережі України. Згідно стратегії розвитку інноваційно-технологічних центрів наступним кроком передбачається створення мережі істотно більших об'єднань – інноваційно-промислових комплексів (ІПК), до складу яких увійдуть промислові підприємства, конструкторські бюро, заводи, провідні наукові організації країни, вищі навчальні заклади, центри стандартизації і сертифікації. Слід створити найвищий рівень інноваційної мережі – державні центри науки і технологій (ДЦНТ). Але є й інші суб'єкти інновацій, перш за все наукові установи, в сфері яких також існують деякі переміщення, особливо в галузі прикладної науки. Знято багато перешкод і обмежень на укладання контрактів НДД, КБ і подібних організацій з підприємствами на розробку і впровадження науково-технічних результатів. З'явилася можливість отримувати фінансування на ці цілі одночасно з декількох джерел – приватних і державних.

У той же час для розвитку безпосередньо інноваційної активності необхідно створити відповідне конкурентне середовище, для можливих інноваторів. Створення конкурентного середовища у сфері інновацій можна розглядати

як найбільш відповідну платформу інноваційного процесу. Тільки конкуренція і її енергія може мобілізувати творчі здібності людського чинника, ініціювати його новаторську діяльність. Конкуренція і конкурентне середовище створюються ринком. Отже, для розвитку інноваційних процесів в українській економіці необхідне створення ринкової моделі національної інноваційної системи і перш за все ринку нових технологій і ринку спеціалістів-інноваторів. Але цьому процесу перешкоджають певні недоліки інноваційних конкурентних переваг, а саме: низький рівень захисту інтелектуальної власності і обсяг витрат компаній на дослідження і розвиток інновацій. Конкурентно перевагою, разом із цим, є потреба і можливість для впровадження інновацій.

Для конкурентної стратегії українського господарства в світовій економіці особливо важливе розуміння цюнайтіснішої залежності конкурентоспроможності українських новацій на світовому ринку від інтенсивності внутрішньої конкуренції. Розвиток внутрішньої конкуренції і внутрішнього ринку інновацій в різних формах створить в Україні можливість для наближення українських інноваційних процесів до світових стандартів. Національний ринок інновацій забезпечить безпосередні контакти їх продавців і покупців в режимі реального часу. З виходом за межі національного господарства виявлення реального попиту на інновації стане потужним стимулом до підвищення ефективності роботи науково-технічного потенціалу країни, до формування і розширення його комерційної діяльності на внутрішньому і зовнішньому ринках.

Почати створення інноваційного ринку доцільно з формування єдиного технологічного або науково-технічного інформаційного простору, який пов'язаний зі світовим технологічним обміном і характеризується високошвидкісними комунікаціями і багатим набором різних технологічних сервісів. Ринок нових технологій і фахівців з інновацій повинен базуватися на запитах підприємств що йдуть знизу з виробничої, соціальної сфери, науки і техніки в цілому, а також виявленні перспективних потреб розвитку цих запитів.

Ринок інновацій повинен мати, таким чином, організований, а не стихійний характер. Його ефективне формування можливе тільки на основі розвиненої інформаційної інфраструктури, включення в мережу Інтернет і локальні інформаційні мережі, що дасть можливість налагодити взаємодію зі світовим ринком і запровадити конкурентні стосунки в сферу науково-технічного підприємництва. Як можливу оргформу цього ринку можна розглядати національну біржу науково-технічних винаходів і технологій. Ця біржа має бути відкрита для світової спільноти на базі широкого використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій.

Зауважимо, що система оцінка прозорості інноваційної сфери України поки не здійснюється. В якості її орієнтирів на сучасному етапі можна використовувати частку іноземних інвестицій в загальному обсязі інвестицій в науково-технічний потенціал України, частку українського експорту на світовому ринку нових технологій та інші показники. Конкретніші уявлення про ці орієнтири можна отримати шляхом зіставлення України з розвиненими країнами за основними показниками, на основі яких Всесвітнім економічним форумом розраховується індекс розвитку людського потенціалу.

На даний час стратегічними пріоритетами державної політики стосовно підвищення конкурентоспроможності і технологічного оновлення національної економіки є: забезпечення макроекономічної стабільності; підвищення ефективності державного управління; розвиток людського капіталу і поліпшення якісного складу трудових ресурсів; розвиток підприємництва; розвиток фінансових ринків; підвищення технологічного рівня виробництва; підвищення ефективності використання паливно-енергетичних ресурсів; підвищення продуктивності аграрного сектора економіки, забезпечення стабільного функціонування ринків продовольства і продовольчої безпеки держави; розвиток інфраструктури; стабілізація і поліпшення екологічного стану території України.

Всі ці пріоритети можуть бути забезпечені шляхом визначення і ефективної реалізації стратегії розвитку національної економіки, а саме: за допомогою ухвалення концепції розвитку національної інноваційної системи як основи інноваційно-інвестиційної моделі розвитку країни. Така концепція широко використовується аналітичними центрами в економічно розвинених країнах для вивчення сучасного стану і визначення напрямів розвитку науки і технічного прогресу, розробки пропозицій і заходів щодо мотивації і стимулювання впровадження нововведень. Формування стратегії інноваційної системи повинне орієнтуватися на забезпечення високої ефективності і якості виробництва шляхом застосування прогресивних технологій, інформації, нових знань і управлінських рішень. При цьому необхідно врахувати те, що розвиток країни на інноваційній основі можливий лише як результат сукупності системних перетворень, що охоплюють всі сфери життєдіяльності. Реалізація стратегії інноваційного розвитку країни може бути успішною тільки у разі системного і комплексного підходу до формування і розвитку компонентів інноваційної системи.

Під елементами формування стратегії довгострокового розвитку національної інноваційної системи розуміється планування заходів, які розповсюджуються на весь ланцюг інноваційних процесів в часі. До основних елементів формування національної інноваційної системи слід віднести: визначення державних соціально-економічних, наукових і науково-технічних пріоритетів; формування розвиненої інноваційної інфраструктури, створення інтегрального наукового і індустріально-фінансового середовища, нормативно-правової бази; систему фінансування і стимулювання науки і інновацій; систему підготовки і перепідготовки кадрів; мобілізацію інтелектуального капіталу; об'єднання науково-технічного, виробничого і фінансових сфер. Всі ці елементи повинні бути об'єднані через чітку і послідовну державну стратегію.

Створення цілісної національної інноваційної системи вимагає визначення її функцій. Генеральною функцією національної інноваційної системи є забезпечення розвитку економіки і суспільства в напрямку підвищення якості життя населення і навколишнього середовища на основі інтенсифікації економіки при зменшенні частки ресурсно-сировинного сектора і ресурсоемності виробництва товарів і послуг. Інноваційну систему доцільно розглядати

як функціональний мегаінститут, тобто набір історично обумовлених правил і угод, що стосуються певного способу забезпечення функціонування систем суспільного відтворення.

Національна інноваційна система формується під впливом багатьох об'єктивних чинників, що є довгостроковими детермінантами напрямку інноваційної діяльності: розмірів, наявності природних і трудових ресурсів, наявності і дієздатності інститутів держави і форм підприємницької діяльності. Одним з найважливіших чинників формування національної інноваційної системи є створення розгалуженої і ефективно інноваційної інфраструктури, що сприяє суб'єктам інноваційної діяльності. Можна виділити наступні напрями інноваційної інфраструктури: технологічна, консалтингова, фінансова, підготовки кадрів, інформаційна і інфраструктура просування на ринки. Нині актуальними є такі елементи технологічної інфраструктури – технопарки (ТП), інноваційно-технологічні центри (ІТЦ), інноваційно-виробничі комплекси (ІВК), а останніми роками – техніко-запровадзувальні зони.

Методологічними принципами національної інноваційної системи повинні стати: конкуренція на основі інновацій, як основний чинник економічної динаміки; побудова економіки на основі знань; інституційний аспект інноваційної діяльності. Основними завданнями формування національної інноваційної системи мають бути:

- створення сприятливого економічного і правового середовища;
- формування інноваційної інфраструктури;
- вдосконалення механізмів державного стимулювання процесів комерціалізації результатів наукових досліджень і експериментальних розробок;
- створення системи постійної підготовки і перепідготовки кадрів, в тому числі – у сфері інноваційного підприємництва;
- формування і розвиток внутрішнього ринку;
- застосування світових стандартів якості продукції і захисту навколишнього середовища;
- освоєння і використання сучасних методів інжинірингу, прогнозування і маркетингу наукоємкої продукції;
- координація дій державних і регіональних органів виконавчої влади з метою розробки комплексного підходу до становлення економіки знань, ефективного функціонування інноваційної системи і реалізації державної інноваційної політики;
- розвиток освітнього, наукового і виробничо-технологічного потенціалу, включаючи фундаментальну науку і систему підготовки кадрів для підтримки сучасного технологічного рівня і переходу на вищі технології;
- вибір раціональних стратегій і пріоритетів розвитку інноваційної сфери при реалізації в галузях економіки технологій інноваційних проєктів, які здійснюють вплив на підвищення ефективності виробництва і конкурентоспроможності продукції;
- забезпечення сприятливих економічних і фінансових умов для активізації інноваційної діяльності, розвитку легального підприємництва і конкуренції.

Рухійною силою в інноваційному розвитку економіки країни є створення і ефективне використання національної інноваційної системи. Метою формування національної інноваційної системи в нашій країні повинні стати розвиток її економіки на інноваційній основі, створення сприятливих умов для технологічного і господарського розвитку країни, підвищення якості життя населення.

Важливим елементом національної інноваційної системи стає її інформаційна складова, що володіє потенціалом, здатним вирішувати проблеми інформаційного забезпечення всіх стадій і учасників інноваційного процесу, бути одним з основних елементів сприяння розширеному відтворенню знань, подати інформаційну підтримку процесу трансферу результатів досліджень і розробок. Очевидна необхідність її трансформації в нову національну інноваційну систему, яка стала б ефективною в ринкових умовах.

На порядку денному стоїть побудова інформаційного суспільства та економіки знань, які передбачають насамперед ефективну інноваційну політику держави [5]. Отримання нових знань і розробка новітніх технологій та їх ефективне застосування у соціально-економічному розвитку значною мірою визначають рівень життя населення, місце країни у світовому співтоваристві. У промислово розвинутих країнах збільшення ВВП на 80–95% досягається за рахунок виробництва та експорту нових знань, впроваджених у техніку та технології. На відміну від розвинутих країн, частка України на ринку високотехнологічної продукції світу, який оцінюється у 2,5–3 трлн. дол. США, становить приблизно 0,05–0,1%. Інноваційні процеси в Україні не набули достатніх масштабів і не стали суттєвим чинником зростання ВВП [6].

У сучасних умовах інноваційний шлях розвитку повинен розглядатися як ефективний засіб подолання сировинного характеру економіки України, реструктуризації виробництва, пріоритетної підтримки конкурентоспроможності технологій та стати стратегічним вектором економічного розвитку на майбутнє. Інноваційний розвиток будь-якої країни передбачає реалізацію таких трьох напрямів: 1) розроблення національної стратегії технологічної модернізації; 2) зосередження ресурсів на вибраних напрямках і формування конкурентних переваг у відповідних сферах; 3) реалізація цих переваг на світових ринках. [7, с. 28–36].

Необхідно також вбачається концентрація державного регулювання інноваційної діяльності у формі результативного застосування організаційного ресурсу як сукупності принципів координації, методів впливу, форм участі органів галузевого і державного управління, а також побудованого на принципах індикативного планування управлінського циклу. Світовий досвід свідчить, що суто адміністративними методами неможливо впровадити інноваційну модель розвитку економіки, оскільки ринок і економічна конкуренція повинні визначати доцільність існування інновацій.

У ринково орієнтованих країнах сталим є розуміння того, що для переходу на шлях інноваційної економіки необхідна цілісна національна інноваційна система, яка сприяє перетворенню новітніх знань у продукти, послуги,

процеси, необхідні як для промислових підприємств, так і для суспільства в цілому. Ще однією суттєвою перевагою є те, що за цією системою впроваджуються переважно ринкові механізми узгодження попиту на інновації з їх пропозицією. Тобто в ринковій економіці реальні потреби споживачів вливаються на формування структури найбільш необхідних інновацій. Це дозволяє уникнути суб'єктивного розподілу пільг і бюджетного інвестування псевдоінноваційних проектів. В ринкових національних інноваційних системах через відсутність державної опіки майже всі ризики інноваційної діяльності беруть на себе суб'єкти цієї діяльності.

Практична діяльність окремих фірм, компаній і навіть корпорацій засвідчує, що ринкові важелі не є ефективними в ситуаціях, коли необхідно здійснювати реалізацію великих інноваційних проектів з тривалими термінами окупності і невизначеністю майбутньої норми прибутку. Натомість державна інноваційна політика у промислово розвинутих країнах спрямована на створення сприятливого економічного клімату для здійснення інноваційних процесів і є сполучною ланкою між академічною наукою і виробництвом. Однак не слід переоцінювати роль держави в інноваційному розвитку країн. Прихильники такої позиції навіть ототожнюють національну інноваційну систему з державною інноваційною системою, ігноруючи роль ринкових чинників. Кожна країна повинна обрати оптимальне співвідношення цих системоутворюючих чинників, зважаючи на специфіку розвитку країни.

Національні інноваційні системи різних країн мають суттєві відмінності. Це свідчить про неможливість застосування універсальної моделі інноваційної системи для всіх країн, вони можуть лише доповнювати одна одну [8]. У зв'язку з цим була запропонована категорія «соціальна система інновацій», яка враховує інституціональну основу суспільства і передбачає чотири ніші соціальних інноваційних систем: ринкова (США, Велика Британія), мезокорпоративна (Японія), соціал-демократична (скандинавські країни), інтеграційно-європейська (Німеччина, Франція, Італія, Нідерланди). Аналіз цих систем дозволив зробити висновки, що головні відмінності між типами національних інноваційних систем полягають у використанні різних пропорцій ринкових і державних чинників впливу на інноваційні процеси. У зв'язку з цим існують два основних типи національних інноваційних систем:

1) національні інноваційні системи із переважанням ринкових чинників при використанні окремих елементів державного регулювання інноваційних процесів (США, Велика Британія, країни ЄС);

2) національні інноваційні системи із переважанням чинників державної опіки та управління (Японія, Франція, Швеція, Канада, Китай, Росія, Білорусь, Казахстан).

Україна повинна орієнтуватися на другий тип моделі національних інноваційних систем, який характеризується домінуванням державних механізмів і інституціональних чинників через недостатній розвиток ринкового інноваційного середовища. Питання про безпосередню участь держави в інноваційному процесі слід вирішувати залежно від спроможності недержавних структур самостійно забезпечувати інноваційний розвиток економіки. В Україні надто обмежена роль недержавних організацій в інноваційних процесах, що обумовлюється неефективністю приватизації, слабкою потужністю фінансових інститутів, обмеженістю малого бізнесу, відсутністю середнього класу як основи ринкової системи. Незначний попит на інновації з боку приватного бізнесу пояснюється теперішньою моделлю економічного зростання, яка базується на використанні зношених виробничих потужностей, створених ще за радянських часів, на використанні недооцінених трудових ресурсів і на переваляючому розвитку низькотехнологічних галузей з невисоким ступенем доданої вартості.

У сучасних умовах інновації є одним з найважливіших чинників, що забезпечують економічне зростання. Інновації виникають в певному інституційному контексті. У сучасній неінституціональній теорії основний акцент зазвичай робиться на тих чинниках, які визначають потребу в інновації, обумовлену ними винагородами для тих, хто їх розробляє і впроваджує.

Діяльність у сфері інновацій отримала могутній додатковий імпульс у вигляді матеріальної зацікавленості, що дало цій діяльності систематичний і економічно виправданий характер. Якщо раніше господарська діяльність була рутинною і передбачала виробництво одних і тих же благ за допомогою одних і тих же технологій виробов певного часу, то тепер безперервне удосконалення технологій і вироблених продуктів стало системою ознакою розвинутої економіки. В результаті виникло нове явище інтенсивного економічного зростання, яке притупає постійне підвищення продуктивності, що забезпечується технологічним прогресом, а також розширення і удосконалення продуктової номенклатури.

В Україні нині існують лише окремі елементи інноваційної системи. Для успішного інноваційного розвитку країни необхідно, по-перше, створити комплексну національну інноваційну систему, по-друге, сформувати сучасну систему управління. Розв'язання цієї проблеми сприятиме світовий досвід. Для створення цілісної національної інноваційної системи належить розробити і прийняти низку кардинальних заходів організаційно-правового характеру, направлених на розвиток ринкових стосунків у сфері інноваційної діяльності.

Оскільки одним з основних принципів державної інноваційної стратегії в Україні є «фінансова підтримка, здійснення сприятливої кредитної, податкової і митної політики у сфері інноваційної діяльності» [9], то слід дослідити як висвітлюється сутність фінансового забезпечення у законодавстві. Напрями інноваційної діяльності в Україні на сьогодні зафіксовані у таких нормативних актах як Закон України «Про інноваційну діяльність», Закон України «Про інвестиційну діяльність», Закон України «Про інститути спільного інвестування (пайові та корпоративні інвестиційні фонди)», Закон України «Про державне прогнозування програм економічного і соціального розвитку України».

Державне регулювання інноваційної діяльності в Україні здійснюється відповідно до Постанови Верховної Ради України «Про концепцію науково-технологічного та інноваційного розвитку України» від 13 липня 1999 р. № 916-ХІV і Закону України «Про інноваційну діяльність» від 4 липня 2002 р. № 40-IV. Головною метою державної інноваційної політики в Україні є створення соціально-економічних, організаційних і правових умов для ефективного

відтворення, розвитку й використання науково-технічного потенціалу країни, забезпечення впровадження сучасних екологічно чистих, безпечних, енерго- та ресурсозберігаючих технологій, виробництва та реалізації нових видів конкурентоздатної продукції.

На сучасному етапі розвитку світових економічних систем інноваційний тип виробництва здатний забезпечити як національну безпеку держави в глобальному масштабі, так і стійкий економічний розвиток, ефективне вирішення внутрішніх соціальних проблем. Проте інноваційні перетворення в Україні просуваються украй повільно: ефективність промислового виробництва в переробних галузях не перевищує 5% [10], а конкурентоспроможність вітчизняної продукції стабільно знижується.

Економічні проблеми України будуть нарощуватися, якщо національна інноваційна система не стане адекватною вимогам часу. У такій ситуації неодмінною умовою є не виробництво як таке, а інноваційне виробництво. Якщо розглядати економіку як динамічну систему, що розвивається за рахунок власних механізмів, то зрозуміло, що поняття безпеки тут адекватне поняттю стійкості і стабільності процесу суспільно-економічного розвитку. Безпека будь-якої економічної системи характеризується великою кількістю ознак стану зовнішнього і внутрішнього середовища її функціонування, які впливають на загальний економічний розвиток.

Стійкість і безпека – найбільш важливі характеристики будь-якої системи, зокрема економічної, вони вимагають серйозної уваги з боку органів управління будь-якого рівня, особливо в період трансформації системи [11]. Економічна безпека – це, з одного боку, комплекс заходів протидії загрозам, а з іншого – здатність системи забезпечити ці заходи, здатність гарантувати стабільність розвитку і досягнення шлей цього розвитку [12]. Разом із тим, економічна безпека – це стан захищеності життєво важливих інтересів особи, суспільства й держави від зовнішніх і внутрішніх загроз. При цьому життєво важливими інтересами вважається сукупність потреб, задоволення яких забезпечує існування і можливість прогресивного розвитку особи, суспільства і держави.

Економічна безпека може бути гарантована тільки через економічний розвиток і економічне зростання, а це вимагає досить серйозних змін в підходах. Тому слід пам'ятати про системну сутність економічної безпеки. Економічна безпека держави, з одного боку, є надсистемою, до складу якої входять системи різних галузей життєдіяльності й розвитку людини, суспільства, держави і довкілля: сировинно-ресурсна, енергетична, фінансова, воєнно-економічна, інформаційна, продовольча, соціальна, демографічна та екологічна безпеки, які також мають певну внутрішню структуру, що складається з елементів. Місце, роль та пріоритет кожної з них визначаються обставинами, що реально складаються на певний період часу всередині держави і довкола неї. Зі зміною ситуації життєво важливого значення об'єктивно може набути будь-яка з її системних складових. З другого боку, економічна безпека є підсистемою міжнародної економічної безпеки, яка, в свою чергу, є складовою частиною надсистеми – міжнародної безпеки. Зважаючи на це, стає зрозумілим, що в якості методології дослідження економічної безпеки необхідно застосовувати теорію економічних систем.

Застосування системного аналізу дозволяє на будь-якому етапі прийняття керівних рішень визначити ланцюги зворотних зв'язків у соціально-економічній системі, яка, в свою чергу, є складною. Вивчення структури системи і тенденцій розвитку зворотних зв'язків на основі використання даних сформованої інформаційної бази дозволять не лише оцінити поточний стан системи, а й визначити дії, які стимулюватимуть економічне зростання та нейтралізуватимуть вплив негативних факторів.

Економічна безпека має власний об'єкт вивчення – економічну сферу країни і об'єкти, що знаходяться на перетині з іншими сферами діяльності держави: воєнною, соціальною, політичною, інформаційною. До об'єктів економічної безпеки відносяться не лише держава, її економічна система та всі її природні багатства, але й суспільство з його інститутами, установами, а також кожна окрема особа. Водночас досвід минулого століття перекоує, що у ХХІ ст. загрози економічній безпеці у різноманітних сферах діяльності держави здійснюватимуться насамперед через інформаційне середовище. Зважаючи на це, лідерство у світі буде визначати насамперед здатністю держави контролювати інформаційні процеси.

Розробку стратегії забезпечення економічної безпеки слід починати, чітко усвідомивши, що головним ресурсом соціально-економічного розвитку України є інформаційні та інтелектуальні ресурси, які при їх сполученні та спрямуванні на забезпечення інтересів держави створять базу для гармонійного розвитку людини у третьому тисячолітті. В рамках інформаційної економіки необхідно насамперед створити науково-практичні основи забезпечення інформаційної безпеки як визначальної складової економічної безпеки. Для цього необхідно обґрунтувати основні напрямки державної політики в умовах: глобалізації інформаційних процесів, формування світових інформаційних мереж, прагнення розвинутих країн світу домінувати у використанні світового інформаційного простору. Дані напрямки повинні відповідати пріоритетам економічної безпеки, що відбивають довготривалі інтереси суспільного розвитку.

Україна, що має великий інтелектуальний і науково-технологічний потенціал, повинна орієнтуватися на науково-інформаційні моделі економічного зростання, пов'язані з використанням чинників інтелектуально-освітнього потенціалу, розвитком науки та інноваційної активності економічних інститутів і агентів.

Вважаємо, що слід передбачити у стратегії також заходи щодо забезпечення інформатизації економічних процесів на всіх рівнях для того, щоб гідно презентувати себе у світовому інформаційному просторі, ефективно використовувати світові інформаційні ресурси для соціально-економічного розвитку. Сьогодні, на жаль, не приділяється достатньої уваги інформаційній політиці в цілому і, зокрема, в контексті економічної безпеки держави. Україна не презентована в достатній мірі в міжнародних інформаційних мережах, що не дає змоги створювати і підтримувати позитивний імідж держави та її підприємств за кордоном, демонструвати їх потенціал та конкурентні переваги.

Інформаційні ресурси у наш час відіграють чи не найважливішу роль у процесі ефективного господарювання. Саме володіння достовірною та актуальною інформацією разом з умінням ефективно застосовувати адекватні методи та засоби її збору, перетворення та передачі слугує основою успішної діяльності будь-яких підприємств та організацій, незалежно від їх організаційно-правової форми. Стрімке зростання та диференціація попиту на всі види інформації, особливо економічної, а також підвищення вимог до її змісту та форм, свідчить про наявність великого поля для впровадження інновацій. За допомогою впровадження інновацій дошлідо та логічно створити єдиний інформаційний простір, де вся наявна інформація буде структурована та може бути отримана по запиті в різних розрядах та поєднаннях.

Інноваційно-технологічна безпека визначається спроможністю науково-технічного потенціалу генерувати позитивні зрушення в економіці. Науково-технічний потенціал України впродовж останнього десятиліття зазнав відчутних втрат і його сучасний стан являє собою серйозну загрозу інноваційно-технологічній безпеці. Ситуація в інноваційній сфері полегшує проникнення імпортової високотехнологічної продукції на внутрішній ринок, призводить до атрофії наукомістких галузей вітчизняної промисловості. В кінцевому рахунку це може призвести до «системного відриву» України від провідних країн через несумісність технологій, низьку здатність економіки держави до сприйняття інвестицій і нововведень, а також структурно-галузеву та інституціональну несумісність. З точки зору забезпечення інноваційно-технологічної безпеки необхідно передбачити підвищення рівня фінансування науково-технічної сфери, створення інноваційної інфраструктури та адекватних інноваційних механізмів. Нині в Україні можна констатувати не просто брак коштів для забезпечення науково-технологічного розвитку виробничого потенціалу економіки України, а руйнування фінансових основ функціонування наукового сектору, що неминуче призведе до посилення технологічної залежності національного господарства.

Принциповим є те, що Україна майже в три рази відстає від світових лідерів (Швейцарії, Данії, Норвегії, Швеції та Фінляндії) по витратах держави на дослідження і інноваційний розвиток. Це свідчить не тільки про нинішній розрив в науково-технологічній сфері, але і виявляє тенденцію наростаючого відставання України від розвинених країн світу в економіці, науці і технологіях в майбутньому. Тому особливу увагу слід звернути на нарощування темпів фінансування всіх складових інноваційного циклу.

Ефективна інноваційна політика забезпечить дієвий механізм інвестування масштабних структурних змін на користь виробництва і технологічного устрою, ключовими технологіями якого будуть інформаційні. Протягом більше чверті століття інформаційні технології займали центральне місце в усіх прогнозах інноваційного розвитку і реально демонстрували не тільки прискорені темпи нарощування основних технологічних параметрів, але і швидке зростання виробництва і ринків. Останніми роками увага експертів переорієнтувалася на процес розвитку широкого спектру наукових і технологічних галузей, в основі якого лежать принципово нові можливості, що відкрилися з використанням конвергенції на основі досягнень інформаційних технологій.

Формування стимулюючої інноваційно-інвестиційної стратегії, орієнтованої на економічне зростання, повинне здійснюватися з урахуванням вимог комплексного підходу, який охоплює як елементи загальної макроекономічної політики для створення сприятливого інвестиційного середовища для реалізації інноваційних проєктів, так і спеціальних стимулів для інвестування інноваційних технологічних змін.

У довгостроковій перспективі з макроекономічної точки зору вкладення в НДДКР є найбільш ефективними із усіх можливих варіантів інвестицій. Приватним економічним агентам, які фінансують сферу НДДКР, необхідно забезпечити отримання середнього прибутку на вкладений у виробництво капітал, тоді як державні установи достатньо вивести на рівень безбитковості. Проте формування «точок росту», включення інвестиційного мультиплікатора, визначення пріоритетів і концентрація ресурсів (як технологічних, так і фінансових) на вибраних напрямках – це завдання уряду, їх не під силу вирішити приватним економічним агентам.

Фінансова безпека держави – об'єктивна умова її спроможності здійснювати самостійну економічну політику, в тому числі і фінансову у відповідності до національних інтересів. Вона виражається у забезпеченні сталості економічного розвитку, стабільності платіжно-розрахункової системи та основних фінансово-економічних параметрів.

Україні нині необхідно, але вкрай складно забезпечити прискорений розвиток технологій та високотехнологічних галузей, оскільки параметри її інноваційно-технологічного розвитку вже давно перебувають за межами граничних інтервалів. Затверджені на законодавчому рівні стратегічні пріоритети держави так і залишаються лише на папері. Все це поглибило кризи системи державного управління інноваційною діяльністю в Україні, сприяло посиленню зарегульованості інноваційних процесів з боку держави та неефективному використанню коштів Державного бюджету. Слід відмітити, що ключовою причиною такого стану є відсутність правильного розуміння на всіх рівнях державної влади важливості й ролі інноваційного чинника в забезпеченні соціально-економічного розвитку країни. Сучасний досвід свідчить, що стримує розвиток наміченого інноваційного курсу відсутність відповідного мислення та інноваційної культури в суспільстві. Особливе занепокоєння викликає невідповідність світогляду керівників різних рівнів потребам інноваційної стратегії розвитку держави.

Реалізувати інноваційні пріоритети розвитку вітчизняної економіки можливо на основі застосування новітньої освітньої технології – інтеграції потенціалу академічної науки та вищої школи. Для забезпечення ефективності подальшого інноваційного розвитку економіки необхідно упорядкувати наявну систему законодавства та доповнити її цілою низкою необхідних документів, які б регламентували та забезпечували всі складові інноваційної політики держави. Лише в межах національної інноваційної системи, яка здатна забезпечити розвиток та передачу технологій можливо вибудувати результативну систему управління науково-технологічним та інноваційним процесом. Створення окремого органу державної виконавчої влади у сфері наукової та науково-технологічної діяльності

сприяє подальшому вдосконаленню механізму формування та реалізації державної інноваційної політики та забезпечить підвищення ефективності управління в цій сфері.

Нинішня економічна ситуація виникла внаслідок не лише зовнішніх впливів, а й внутрішніх чинників – структурної деградації національної економіки, сильної залежності від низькотехнологічних та сировинних галузей, надмірної експортної орієнтації галузей, застарілості виробничих активів реального сектору економіки. Сукупність цих чинників з новою силою актуалізує необхідність модернізації національної економіки на інноваційній основі. Світова криза загострила актуальність прискорення інноваційного процесу для компанії, галузей і національної економік загалом. Криза спричиняє новий перерозподіл усього світового економічного простору. Тому дискусії навколо інноваційної моделі розвитку нині втілюються у конкретні стратегії держав і компаній, які розраховують на перемогу в конкурентній боротьбі за ринки в посткризовий період.

В Україні, як завжди, активно визнаються інноваційні пріоритети, а на практиці – створюється запас міцності економіки шляхом акумулювання новітніх технологій як проривних, так і технологій масового споживання. Разом з тим невміння скористатися потужним вітчизняним науково-технологічним потенціалом свідчить про брак організаційного ресурсу, і відповідно – організаційних інновацій. Тому втрачається можливість переходу до інноваційної моделі розвитку. Виходом з цієї ситуації є радикальні структурні реформи одночасно за всіма напрямками економічної політики. Лише за таких умов країна матиме необхідний для стабільного соціально-економічного розвитку рівень інноваційності.

Література до підрозділу 4.2

1. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/2010/nii/iapp/iapp2009_u.htm.
2. Соціально-економічний стан України: наслідки для народу та держави: національна доповідь / за заг. ред. В. М. Гейця [та ін.]. – К. : НВЦ НБУВ, 2009. – 687 с. – С. 125.
3. Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава. Програма економічних реформ на 2010–2014 роки. Комітет з економічних реформ при Президенті України. – 2010 р.
4. Парламентські слухання. Стратегія інноваційного розвитку України на 2010–2020 роки в умовах глобалізації них виклики [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://kno.rada.gov.ua>.
5. Згуровський М. Шлях до суспільства, заснованого на знаннях / М. Згуровський // Дзеркало тижня. – 2006. – № 2.
6. Рекомендації парламентських слухань на тему: «Національна інноваційна система України: проблеми формування та реалізації»: Постанова Верховної Ради України від 27. 06. 2007 № 1244-V [Електронний ресурс]. – Режим доступу zakon1.rada.gov.
7. Нижегородцев Р. Стратегия инновационного прорыва для России / Р. Нижегородцев // Экономические стратегии. – 2008. – № 1. – С. 28–36.
8. Amable B., Barre R., Boyer R. Les systèmes d'innovation a l'ère de la globalisation / B. Amable, R. Barre, R. Boyer. – Paris : Economica, 1997.
9. Закон України «Про інноваційну діяльність» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : ukrstat.gov.ua.
10. Ермошенко М. М. Фінансова безпека держави: національні інтереси, реальні загрози, стратегія забезпечення / М. М. Ермошенко. – К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2001. – 309 с.
11. Капустін М. Про деякі проблеми економічної безпеки підприємництва / М. Капустін // Персонал. – 2007. – № 6. – С. 74–77.

4.3. Інноваційна парадигма розвитку України у світовій економічній системі

Програма економічних реформ на 2010–2014 рр. «Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава», розроблена і схвалена Комітетом з економічних реформ при Президенті України [1], є не першою за останні 20 років спробою уряду вивести Україну на світовий ринок в якості конкурентоздатної по відношенню до промислово розвинених країн світу.

Необхідність пошуку кардинальних рішень цієї проблеми очевидна. За найрізноманітнішими показниками конкурентоспроможності України у рейтингах країн світу займає далеко не перші і навіть не середні позиції, проте, не є її характерним станом. Наприклад, до 1990 р. Україна була першою у десятці найбільш розвинених європейських держав з виробництва зерна, цукру, м'яса та ряду інших найважливіших продуктів і мала позитивні пріоритети національного доходу (2% – у 1986 р., 4,9% – у 1987 р., 2,3% – у 1988 р., 4,1% – у 1989 р.). У 1989 р. об'єм виробленого національного доходу збільшився (проти 1985 р.) на 14% [2]. Але за роки, можна сказати, невідомого входження в ринок і не цілком вдалих спроб адаптації до нього ситуація в Україні різко змінилася (табл. 4.3.1).

До теперішнього часу виробництво в Україні не досягло показників дореформеного рівня розвитку. В цілому життєвий рівень абсолютної більшості населення країни катастрофічно впав у зв'язку із скороченням рівня реальної заробітної плати (табл. 4.3.2) і непомірним зростанням цін на товари першої необхідності (табл. 4.3.3) [5].

До проблеми реформування економіки України постійно звертаються багато учених України, пропонуючи стратегічні шляхи її відновлення і розвитку як в цілому, так і по окремих пріоритетних напрямках її функціонування. Названа Програма В. Януковича і Н. Азарова також охоплює широкий набір стратегічних перетворень, одне з парадигмальних положень яких позначене як «Формування режиму максимального сприяння для бізнесу шляхом зменшення ролі держави в економіці (виділено автором), зниження адміністративних бар'єрів для бізнесу, модернізації податкової системи і поглиблення міжнародної економічної інтеграції України» (Вступ, напрям 2). Вважаємо необхідним прокоментувати приведену тезу Програми.

Кривенко, Л. В. Стратегія інноваційного розвитку в контексті забезпечення економічної безпеки України [Текст] / Л. В. Кривенко, С. В. Кривенко // Структурні реформи економіки: світовий досвід, інститути, стратегії для України : монографія / О. І. Амоша, С. С. Аптекар, М. Г. Білопольський та ін. – Тернопіль : Економічна думка ТНЕУ, 2011. – С. 458 – 471.